

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 79 | 2025 | št. 3-4 (172) | str. 233–469

Matic Kristan, *Usury in the Summa of Monaldus: Sources, Composition, and Intentions of a 13th Century Encyclopedia of Law* • Svit Podgornik, *Oborožitev in obramba samostanov kontemplativnih redov na slovenskem za čas turških vpadov* • Lucija Pečnik, *Ženska v blejskem gospostvu v poznem 17. stoletju: analiza zvezanih sodnih zapisnikov* • Sonja Svoljšak, *Knjižnica Družbe za kmetijstvo in uporabne umetnosti na Kranjskem in začetki licejske knjižnice* • Jan Županič, *Gender and Ennobelment in the Austrian Empire. The Transformation of the Nobility in the Context of the Women's Question* • Endre Domonkos and András Schlett, *The „New Course” and its impacts in Central and Eastern Europe: The case of Hungary* • David Hazemali, Dominik Herle, Žana Plejić in Matjaž Klemenčič, *Slovenska kapela v Washingtonu D. C.: Zgodovina nastanka in njen kulturni, politični in verski pomen za Slovence in slovensko-ameriško skupnost*

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 79 | 2025 | št. 3-4 (172) | str. 233–469

Izdaja
ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Ljubljana

GLASILO ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Mednarodni uredniški odbor: dr. Kornelija Ajlec (SI), dr. Tina Bahovec (SI),
dr. Bojan Balkovec (SI) (tehnični urednik), dr. Rajko Bratož (SI),
dr. Ernst Bruckmüller (AT), dr. Liliana Ferrari (IT), dr. Ivo Goldstein (HR),
dr. Žarko Lazarević (SI), dr. Dušan Mlacović (SI) (namestnik odgovornega
urednika), dr. Božo Repe (SI), dr. Franc Rozman (SI), Janez Stergar (SI),
dr. Imre Szilágyi (H), dr. Peter Štih (SI) (odgovorni urednik), dr. Marta
Verginella (SI), dr. Peter Vodopivec (SI), dr. Marija Wakounig (AT)

Za vsebino prispevkov so odgovorni avtorji, prav tako morajo poskrbeti za
avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to
potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in
navedbo vira.

Redakcija tega zvezka je bila zaključena 15. oktober 2025.

Oblikovanje in oprema: Vesna Vidmar

Sedež uredništva in uprave: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: (01) 241-1200,
e-pošta: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Letna naročnina: za leto/letnik 2025: za nečlane in zavode 32 €, za društvene člane 24 €,
za društvene člane – upokojence 18 €, za društvene člane – študente 12 €.
Cena tega zvezka v prosti prodaji je 16 € (z vključenim DDV).

Naročnina za tujino znaša za ustanove 45 €, za posameznike 35 €
in za študente 25 €.

Plačuje se na transakcijski račun: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Slovenija
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBAS12X

Sofinancirajo: Publikacija izhaja s finančno pomočjo Javne agencije za raziskovalno
dejavnost RS

Prelom: ABO grafika d.o.o. – zanjo Igor Kogelnik

Tisk: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, december 2025

Naklada: 500 izvodov

Zgodovinski časopis je evidentiran v naslednjih mednarodnih podatkovnih
bazah: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH),
Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences,
ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art,
Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

BULLETIN OF THE HISTORICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA (HAS)

International Editorial Board: Kornelija Ajlec, PhD, (SI), Tina Bahovec, PhD, (SI), Bojan Balkovec, PhD, (SI) (Technical Editor), Rajko Bratož, PhD, (SI), Ernst Bruckmüller, PhD, (AT), Liliana Ferrari, PhD, (IT), Ivo Goldstein, PhD, (HR), Žarko Lazarević, PhD, (SI), Dušan Mlacović, PhD, (SI) (Deputy Editor-in-Charge), Božo Repe, PhD, (SI), Franc Rozman, PhD, (SI), Janez Stergar (SI), Imre Szilágyi, PhD, (H), Peter Štih, PhD, (SI) (Editor-in-Chief), Marta Verginella, PhD, (SI), Peter Vodopivec, PhD, (SI), Marija Wakounig, PhD, (AT)

The authors are responsible for the contents of their articles, they must also secure copyrights for the published photographs and figures when necessary. Reprints of articles, photographs, and graphic material are only allowed with explicit permission of the editorial office and must be cited as sources.

The editing of this issue was completed on October 15, 2025.

Design: Vesna Vidmar

Headquarters and Mailing Address: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, phone: +386 1 241-1200, e-mail: info@zgodovinskiasopis.si; <http://www.zgodovinskiasopis.si>

Annual Subscription Fee (for 2025): non-members and institutions 32 €, HAS members 24 €, retired HAS members 18 €, student HAS members 12 €.

Price: 16 € (VAT included).

Subscription Fee: foreign institutions 45 €, individual subscription 35 €, student subscription 25 €
Transaction Account Number: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2,
1520 Ljubljana LJBASI2X

Co-Financed by: Slovenian Research Agency

Printed by: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, December 2025

Print Run: 500 copies

Historical Review is included in the following international databases: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskiasopis.si>
info@zgodovinskiasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

Razprave – Studies

- Matic **Kristan**, Usury in the *Summa* of Monaldus: Sources, Composition, and Intentions of a 13th Century Encyclopedia of Law240–264
 Oderuštvo v Monaldovi Summi: viri, sestava in nameni pravne enciklopedije iz 13. stoletja
- Svit **Podgornik**, Oborožitev in obramba samostanov kontemplativnih redov na slovenskem za čas turških vpadov266–291
 The Armament and Defence of Monasteries of Contemplative Orders in Slovenia during the Ottoman Incursion
- Lucija **Pečnik**, Ženska v blejskem gospostvu v poznem 17. stoletju: analiza zvezanih sodnih zapisnikov292–333
 Women in the Seignury of Bled/Veldes in the Late 17th Century: Analysis of Bound Court Minutes
- Sonja **Svoljšak**, Knjižnica Družbe za kmetijstvo in uporabne umetnosti na Kranjskem in začetki licejske knjižnice334–354
 The Library of the Society for Agriculture and Applied Arts in Carniola and the Beginnings of the Lyceum Library
- Jan **Županič**, Gender and Ennoblement in the Austrian Empire . The Transformation of the Nobility in the Context of the Women's Question356–377
 Spol in podeljevanje plemiških naslovov v Avstrijskem cesarstvu. Preobrazba plemstva v kontekstu vprašanja žensk
- Endre **Domonkos** and András **Schlett**, The „New Course” and its impacts in Central and Eastern Europe: The case of Hungary378–407
 „Nova smer” in njeni vplivi v srednji in vzhodni Evropi: primer Madžarske
- David **Hazemali**, Dominik **Herle**, Žana **Plejić** in Matjaž **Klemenčič**, Slovenska kapela v Washingtonu D. C.: Zgodovina nastanka in njen kulturni, politični in verski pomen za Slovence in slovensko-ameriško skupnost408–438
 The Slovenian Chapel in Washington, D.C.: The History of Its Foundation and Its Cultural, Political, and Religious Significance for Slovenians and the Slovenian-American Community

V spomin – In memoriam

Zaslužnemu profesorju Univerze v Ljubljani dr. Miroslavu Stiplovšku v spomin (Dušan Nečak)	440–442
In memory of Professor Emeritus of the University of Ljubljana, Dr. Miroslav Stiplovšek	

Kongresi in simpoziji – Congresses, Symposia

41. zborovanje Zveze zgodovinskih društev Slovenije; Brežice, 1.–2. oktober 2025 (Brina Kotar)	444–445
41st Congress of the Association of Historical Societies of Slovenia; Brežice, 1–2 October 2025	

Ocene in poročila – Reviews and Reports

Marjeta Šašel Kos, V srcu rimskega imperija: zgodovina slovenskega prostora v antiki do vlade Maksimina Tračana (Rok Ribič)	448–452
Jože Maček, Zgodovina slovenskega agrarnega prebivalstva (Nikita Peresin Meden)	453–455
Hranimo misli že 250 let, razstava (maj 2024–februar 2025) in katalog Narodne in univerzitetne knjižnice (Anja Dular)	456–458
Julij Savelli, 1945: Dnevnik mojega križevega pota (Špela Chomicki)	459–461

* * *

Navodila avtorjem prispevkov za Zgodovinski časopis462–465
Instructions for Authors

Letno kazalo Zgodovinskega časopisa 79, 2025466–469
Annual Content of Zgodovinski časopis – Historical Review 79, 2025

V spomin

Zaslužnemu profesorju Univerze v Ljubljani dr. Miroslavu Stiplovšku v spomin

Tik preden bi dopolnil 90 let, se je 28. aprila 2025 poslovil zaslužni profesor Univerze v Ljubljani dr. Miroslav Stiplovšek, moj učitelj, kolega in prijatelj. Rojen 18. julija 1935, se je vse življenje razdajal stroki, fakulteti, družini, prijateljem in lokalnemu okolju.

Čeprav je bil dosti mlajši od njih, se prof. Stiplovšek uvršča ob bok utemeljiteljem sodobnega slovenskega zgodovinopisja, profesorjem Zwitterju, Grafenauerju, Gestrinu, Mikužu, Ferencu, Pleterskemu in Meliku. Sodi med tiste slovenske zgodovinarje, ki so postavili temelje slovenski sodobni zgodovini. Še posebej z deli iz slovenske zgodovine med svetovnima vojnama si je v slovenskem zgodovinopisju zagotovil vidno mesto. Na podlagi njegovih, v tujini objavljenih izsledkov so nekateri najvidnejši tuji poznavalci jugoslovanske oziroma slovenske zgodovine – npr. prof. dr. Holm Sundhausen, Freie Universität Berlin – celo korigirali svoja stališča. Celoviteje sem pisal o njegovem znanstvenem in strokovnem delu ob njegovih okroglih obletnicah (ob 60 in 80 letnici v Zgodovinskem časopisu, 1995, 49, str. 291-294 in 2015, 69, str. 476-478), v utemeljitvi za naziv zaslužni profesor Univerze v Ljubljani (2003) in v uvodu v »Stiplovškov zbornik«, ki je izšel ob njegovi 70 letnici (Historia 10, 2005, str. 11 -14; Delo 8. 8. 2005, str. 2). Zato se v pričujočem zapisu podrobneje oziram zlasti na njegovo delo iz zadnjega obdobja njegovega življenja.

Prof. Stiplovšek je nenehno stremel k sodelovanju med zgodovinarji, ne glede na njihovo starost, spol, delovno mesto ali politično prepričanje. Z diplomatsko večino je zgladil marsikateri »spor« med zgodovinarji na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, kjer je preživel večino svojega delovno aktivnega življenja.

Bil je med tistimi, navzven morda manj vidnimi, a vedno prisotnimi dolgoletnimi profesorji Filozofske fakultete, ki so do svoje upokojitve »mislili z glavo

fakultete«. Domala ni bilo organa fakultete, v katerem prof. Stiplovšek ni zapustil svoje sledi, pa naj je šlo za izvršilni odbor fakultete, volilne komisije, njen senat in svet ali pa za predstojništvo na oddelku za zgodovino in na katedri za sodobno zgodovino. Dolga leta je bil tudi predstavnik Filozofske fakultete v upravnih in strokovnih organih zgodovinarskih institucij, kot so Inštitut za zgodovino delavskega gibanja oziroma od leta 1989 Inštitut za novejšo zgodovino, Arhiv Republike Slovenije, Znanstveno-raziskovalno središče v Kopru. Povsod je bil spoštovan in cenjen sogovornik, saj so se prav po njegovi zaslugi v mnogih primerih problemi reševali hitreje, ali pa do njih sploh ni prišlo. Z vso neomajnostjo je branil interese Oddelka za zgodovino, vendar nikoli na račun drugih. Visoko in zaslužno univerzitetno priznanje – naziv zaslužnega profesorja, ki mu ga je Univerza v Ljubljani leta 2003 podelila za njegovo 41 letno delo, ni bilo le priznanje za njegovo vsestransko delovanje na Filozofski fakulteti, temveč tudi priznanje njegovi osebnosti. Ta pa se ni kazala samo v njegovi vrhunski strokovnosti in predanem pedagoškem in mentorskem delu. Tisti, ki smo se šteli za njegove prijatelje in dolgoletne sodelavce, pa tudi za njegove študente, se ga bomo spominjali predvsem po njegovi človeški, nekonfliktni in strpni širini.

Ena najvidnejših značilnosti njegovega znanstvenega dela je bila razpetost med lokalno in nacionalno zgodovino. Svojim domačim Domžalam je posvetil kar največjo pozornost, zlasti njihovi zgodovini in kulturni dejavnosti v mestu. Zato ni prav nič čudno, da je postal častni občan domžalske občine – zaznali so namreč njegovo razdajanje svojemu mestu, čeprav je bil rojen v Ljubljani. Priznanje je prejel za življenjsko delo na področju novejše zgodovine, predvsem pa za opravljeno delo na področju kulture in raziskovalne dejavnosti v občini Domžale. O pomembnosti njegovih izsledkov za nacionalno zgodovino pa priča visoko državno odlikovanje Zlati red za zasluge, ki ga je prejel iz rok predsednika republike Slovenije.

Pomembna značilnost Miroslava Stiplovška je bila njegova plodovitost, ki se v času po odhodu v pokoj leta 2002 ni zmanjšala. Prav nasprotno! Od takrat je napisal kar nekaj izvirnih znanstvenih in strokovnih del v razponu od člankov, samostojnih znanstvenih prispevkov ali poglavij v monografiji do temeljnih znanstvenih monografij. Zagotovo je njegovo najpomembnejše delo tega časa obširna znanstvena monografija »Banski svet dravske banovine: 1930-1935 : Prizadevanja banskega sveta za omilitev gospodarsko-socialne krize in razvoj prosvetno-kulturnih dejavnosti v Sloveniji ter za razširitev samoupravnih in upravnih pristojnosti banovin, Ljubljana 2006«. Knjiga bi lahko bila, če se izrazim nekoliko zašpičeno, njegova druga disertacija, vsekakor pa sodi med temeljna dela o slovenski zgodovini med obema vojnoma. Njegova monografija »Nastanek mestne občine Domžale leta 1952, 2012« je izviren prispevek k lokalni zgodovini. Vem, da je za obe monografiji porabil veliko energije, toda vložen trud se je mnogotero povrnil.

Tudi druga njegova znanstvena dela so, kot sem že zapisal, razpeta med lokalno - domžalsko in nacionalno - slovensko zgodovino. Na ravni domžalske zgodovine izstopajo dela na temo razglasitve Domžal za trg (1925) in za mesto (1952), na ravni slovenske zgodovine med vojnoma pa prispevki na temo zgodovine parlamentarizma, delovanja banskega sveta Dravske banovine, ljubljanske in

mariborske oblastne skupščine, gospodarske zgodovine. Z njimi je Stiplovšek samo potrdil, to, kar je bil že prej, – vodilni slovenski zgodovinar za čas med vojnama.

Tudi pri pedagoškem delu je izstopal. Bil je mentor doktorandom, magistrantom in diplomantom. Mnogi avtorji so želeli izkoristiti njegovo veliko znanje za recenzeniranje svojih del. Tako je bil Stiplovšek v zadnjih letih strokovni recenzent kar štirim obsežnim znanstvenim delom iz sodobne zgodovine; pod svoj strokovni drobnogled pa je postavil še trinajst del s svojega raziskovalnega področja in njihove recenzije objavil v najuglednejših slovenskih zgodovinarskih strokovnih časopisih.

V zadnjem desetletju se je prof. Stiplovšek s posebno zagnanostjo in, lahko rečem, kar z ljubeznijo lotil priprav številnih razstav, pretežno o njegovih Domžalah. Tudi v širšem slovenskem prostoru so odmevale skrbno in visoko strokovno pripravljene razstave o tematiki razglasitve Domžal za trg leta 1925, o domžalskih kulturnih društvih, o šolstvu v Domžalah in o njihovi godbi, če naštejemo samo nekatere. O njih in njihovi pripravi je na najinih mnogih srečanjih govoril s posebnim žarom in zanosom. Z veseljem in ponosom jih je rad pokazal tudi kolegom in prijateljem. Koliko dela, energije in proučevanja arhivskega gradiva je vložil v njih, je vedel samo on, toda zagotovo ne malo, saj površnost nikoli ni bila njegova značilnost.

Skratka, Stiplovšek je v zadnjem času strokovno deloval, kot da bi bil še mlad asistent pri prof. Metodu Mikužu, o katerem je leta 2009 tudi pripravil razstavo ob 100. obletnici njegovega rojstva. Pravzaprav se v šestdesetih letih najinega poznanstva ni prav nič spremenil. Zato naj mi ne bo šteto v greh, če obnovim besede, ki sem jih zapisal ob njegovi šestdesetletnici: V vseh preteklih letih se ni spremenil. Ostal je to, kar je bil: ustrežljiv, neposreden, prijazen, delaven kolega, sodelavec in prijatelj, ki mu je prepričanje kot način komuniciranja povsem tuj. Do študentov in do mlajših kolegov ostal odprt profesor, ki pogovora z njimi nikoli ni imel za izgubljen čas in znanstvenik, ki se docela zaveda pomena trdega in dolgotrajnega arhivskega raziskovalnega dela. Dvomim, da je prof. Stiplovšek kdaj komu odrekel prošnjo; vsi, ki smo mu blizu, smo se nanj vedno lahko zanesli.

Naj izpostavim še eno Mirkovo značilnost, ki je v tem individualiziranem in na vse strani drvečem svetu postala že zelo redka. Prislovična je bila namreč njegova gostoljubnost, pa naj je šlo za srečanja ob kavici, za izborne večerje na njegovem domu, ki jih je pripravljala njegova Marcela, za »delovna« srečanja katedre za sodobno zgodovino, katere dolgoletni predstojnik je bil, ali pa za proslavljanja rojstnih dni in jubilejev. Mirko ni zamudil nobene priložnosti, da ne bi pokazal želje po druženju. Prijatelji in sodelavci smo mu za to hvaležni. Hvaležno pa bi mu moralo biti tudi slovensko zgodovinopisje, ki mu je dal toliko kot malokdo. Sledi njegovega znanstvenega dela so globoke.

Meni in moji generaciji študentov pa bo zagotovo ostal za vedno v spominu, refren priložnostne pesmice, ki smo jo študentje skovali na, za nas legendarni, večdnevni ekskurziji v Italijo, leta 1970 pod vodstvom prav tako legendarnih profesorjev Gestrina, Melika in Stiplovška: »Mirko naš najmlajši imamo ga najrajši...«

Imeli smo ga radi in pogrešali ga bomo.

Dušan Nečak

ISSN 0350-5774

9 770350 577002

ZČ | Ljubljana | 79 | 2025 | št. 3-4 (172) | str. 233–469